

hitvédelmi
tea ház

JÉZUS

ÉS A

HOLT-TENGERI
TEKERCSÉK

Apológia Kutatóközpont, Budapest, 2006

- ✦ Qumrán: a 20. sz. legnagyobb felfedezése vagy botránya?
- ✦ Mit bizonyít: megváltozott a Biblia szövege?
- ✦ Jézus: esszénus volt?
- ✦ A kereszténység: Qumránból ered?

A HOLT-TENGERI
TEKERECSEK

KORTÁRS
FORRÁSOK

A TEKERECSEK
JELENTŐSÉGE

A TÖRTÉNETI
JÉZUS

AZ ÚJSZÖVETSÉG
MEGBÍZHATÓSÁGA

I.

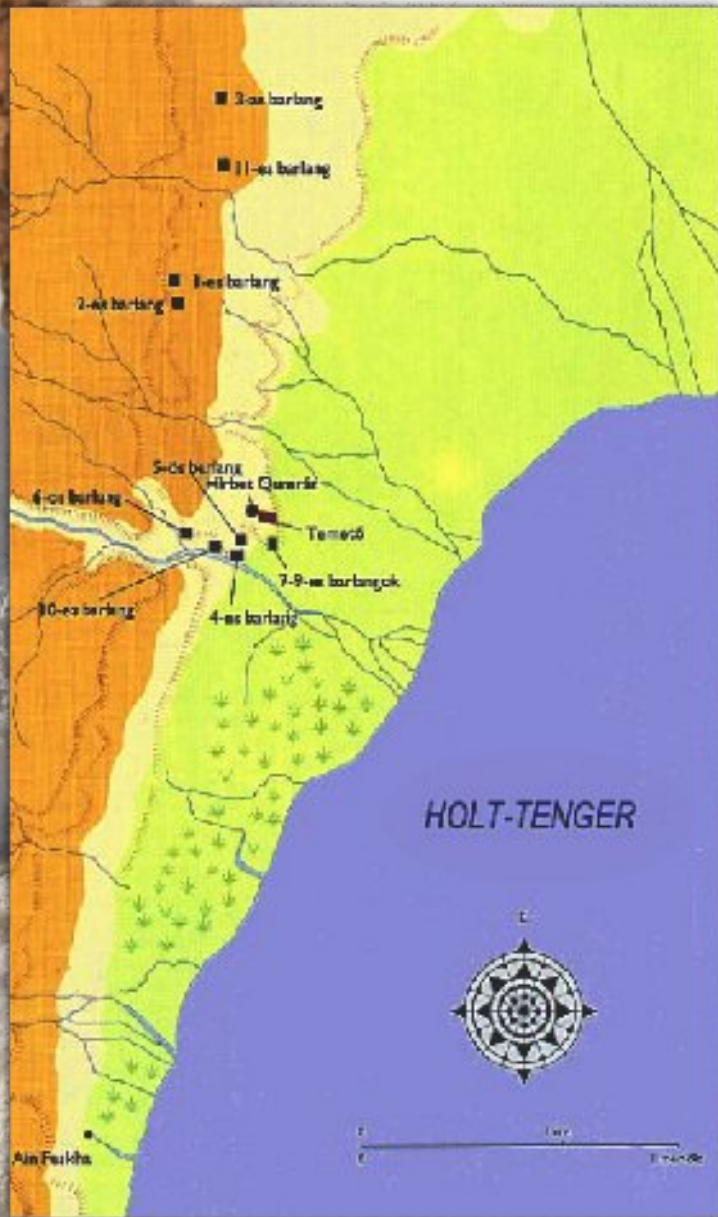
A HOLT-TENGERI TEKERCSÉK

A TEKERECSEK FELFEDEZÉSE

- ✧ 1947: Mohamed ed-Dib
- ✧ Kando, a cipész
- ✧ Szamuel püspök felvásárlása
- ✧ Izrael állam felvásárlása

- ✧ Versenyfutás a régészek és a beduinok között
- ✧ Háború
- ✧ A település + II barlang
- ✧ Egy közösség komplett könyvtára

A TEKERCEK TARTALMA

<u>KINYILATKOZTATÁS</u> Ószövetség Ószövetségi apokrifek Templomtekercs	<u>ÉRTELMEZÉS</u> Peserek - Parafrázisok - Végrendeletek
	<u>IMÁK</u> Mennyei } Földi } liturgia Az alapító hálaénekei
	<u>REND</u> - Damaszkuszi irat - Közösségi szabály - Tisztaság - Áldás és átok - A háború rendje
Ismeretek jegyzéke (titkos és köztudott)	

EGY PÉLDA: 6Q16

frg.1.

- 1/ [...] kellemes illatként [...]
- 2/ a [...] része minden emberének [...]
- 3/ viszonzások minden [...] számára [...]

frg.2.

- 1/[...]
- 2/ gonosz [te]ttek [...]
- 3/ [...] uralom [...]

frg.3.

- 1/ [...] szövetség [...]
- 2/ [...] parancsolatok [...]
- 3/ [...] igazságosság folytán [...]
- 4/ [...] áldások [...]

Lásd Fröhlich Ida: A qumráni szövegek magyarul, Pázmány Péter Katolikus Egyetem – Szent István Társulat, Piliscsaba – Budapest, 2000, 488. o.

BOTRÁNY A TEKERCSEK KÖRÜL

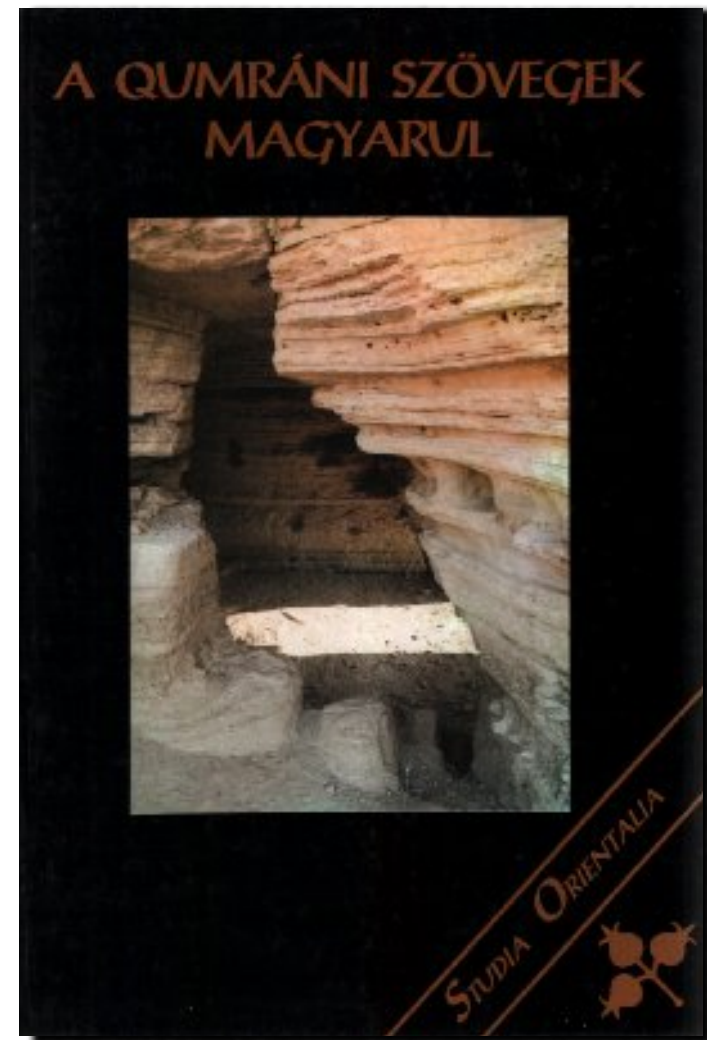
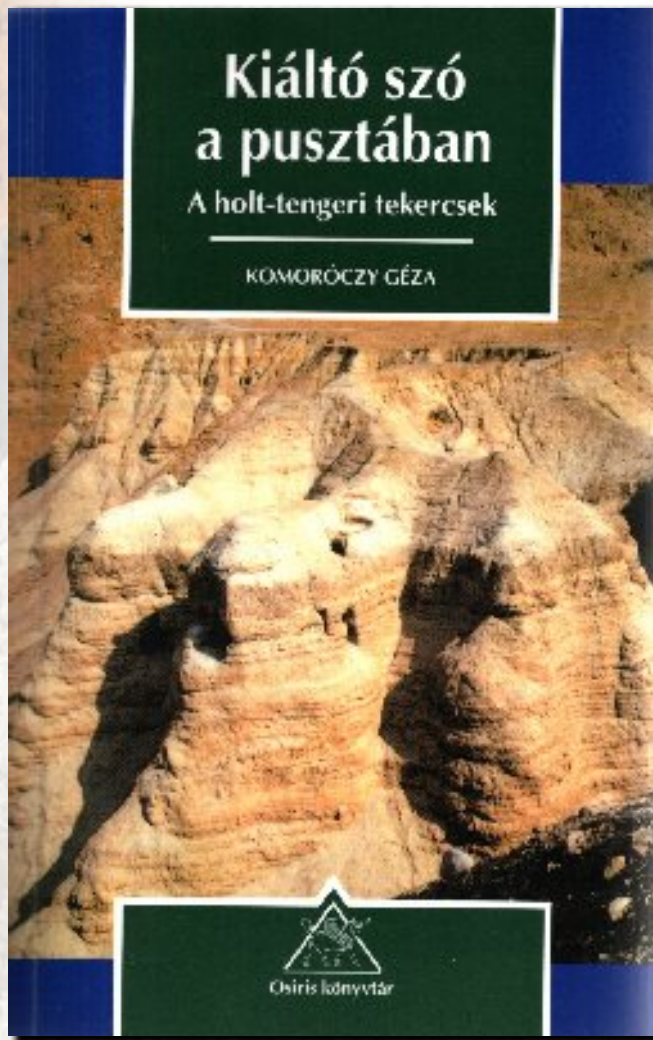

A VALÓDI BOTRÁNY

A PUBLIKÁLÁS

A QUMRÁNI KÖZÖSSÉG

- ✧ a tekercsek írói zsidók, nem keresztények
- ✧ a tekercsek nyelve héber és arámi, a görög pedig ÓSZ-fordítás
- ✧ a közösség élete Kr.u. 68-69-ben lezárult
- ✧ Josephus Flavius is ezt erősíti meg
- ✧ a tekercsek nem csak itt keletkezhettek, inkább könyvtár lehetett
- ✧ a közösség élete Kr.e. 2. századtól Kr.u. 68-ig tartott

A QUMRÁNI KÖZÖSSÉG

- ✧ a közösség alapítói a jeruzsálemi Templomból elűzött papok, vezetőjük az „Igazság Tanítója”
- ✧ a teológia nem egységes, 3 évszázadot ölel fel
- ✧ nagyra becsültek bizonyos apokrif iratokat
- ✧ Josephus és Philon beszámolóí: esszénusokat írnak le ilyen módon
- ✧ ha esszénusok, akkor a legszigorúbb ág
- ✧ ha nem, akkor mind az esszénus, mint a qumráni közösség létezett Jézus szolgálata alatt

QUMRÁNI KERESZTÉNYEK?

- ✧ kereszteltek?
- ✧ vagyonközösségben éltek?
- ✧ vezetők: 12 fős testület?
- ✧ messianisztikus szemlélet?
- ✧ közös étkezések?
- ✧ hasonló szóhasználat?
- ✧ az Igazság Tanítója és Jézus egyaránt használta a „vezeklés” kifejezést?

A qumráni szövegek nem említik Jézust és a keresztényeket! Az ÚSZ sem őket.

A KONSZENZUS KRITIKUSAI

- ✧ Pre-Makkabeus-elmélet
- ✧ Makkabeus-elmélet
- ✧ Hasmoneus-elmélet
- ✧ Groningen-hipotézis
- ✧ Zelótaelmélet
- ✧ Zsidó-keresztény-elmélet

A painting of a man with a long, dark beard and hair, wearing a light-colored, possibly yellow or gold, robe. He is holding up a large, dark stone tablet with both hands, displaying Hebrew text. The background is a textured, golden-brown surface, possibly a wall or a cave. The lighting is dramatic, highlighting the man's face and the tablet.

2.

AZ ÓSZÖVETSÉG MEGBÍZHATÓSÁGA

BOTRÁNY A TEKERCSEK KÖRÜL

SZÖVEGHAGYOMÁNYOZÁS

A VALÓDI JELENTŐSÉG

Kr.e. 2000

Kr.e. 1000

„0”

Kr.u. 1000

Kr.u. 2000

3.
AZ ÚJSZÖVETSÉG
MEGBÍZHATÓSÁGA

AZ ÚJSZÖVETSÉG BIZONYSÁGTEVŐI

- ✦ majuszkula kódexek
- ✦ minuszkula kódexek
- ✦ papiruszok
- ✦ lekcionáriumok
- ✦ korai fordítások
- ✦ egyházatyák idézetei

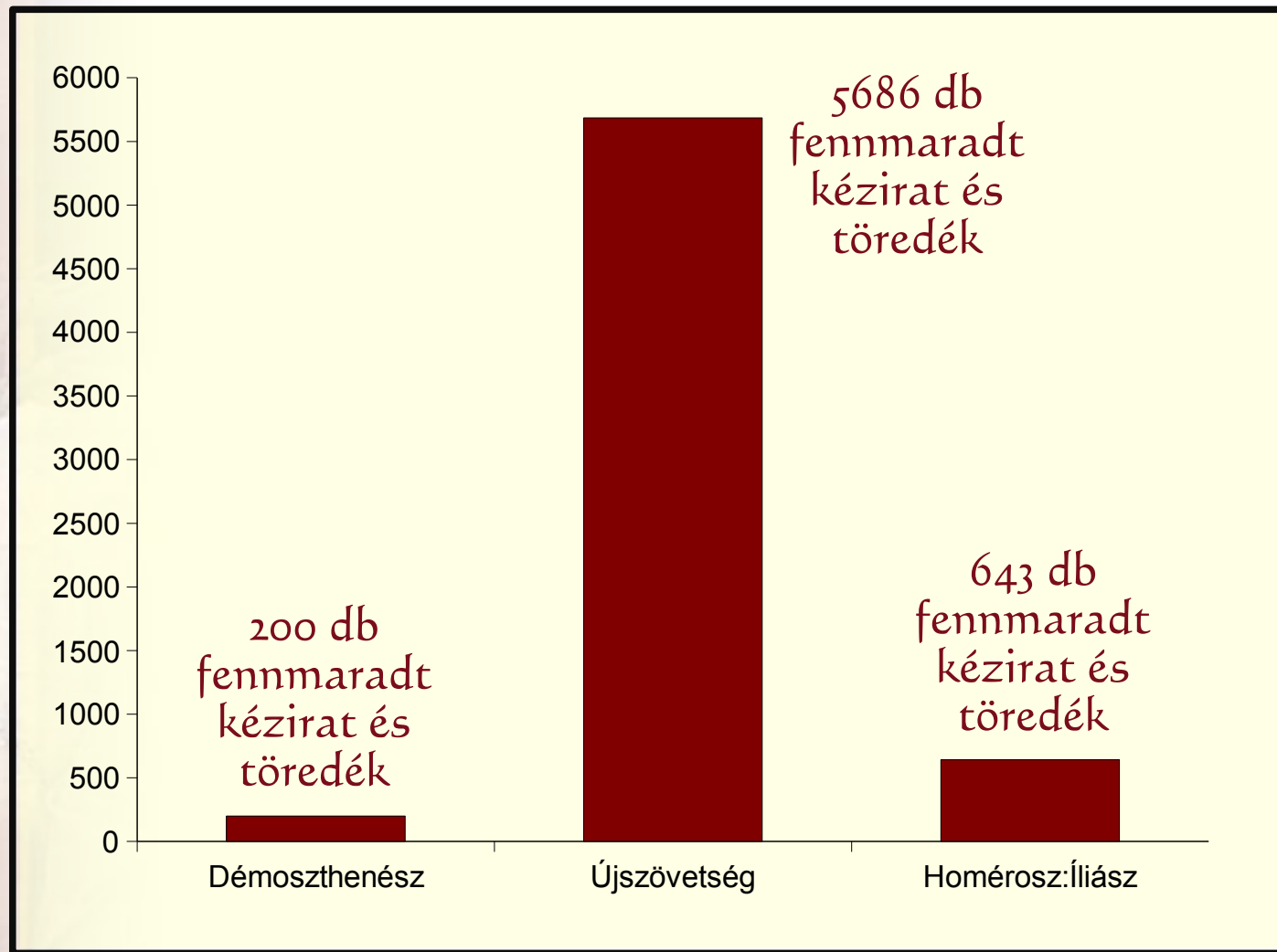

AZ EGYHÁZATYÁK BIZONYSÁGTÉTELE

AZ ÚJSZÖVETSÉG EGYHÁZATYÁK ÁLTALI IDÉZÉSE

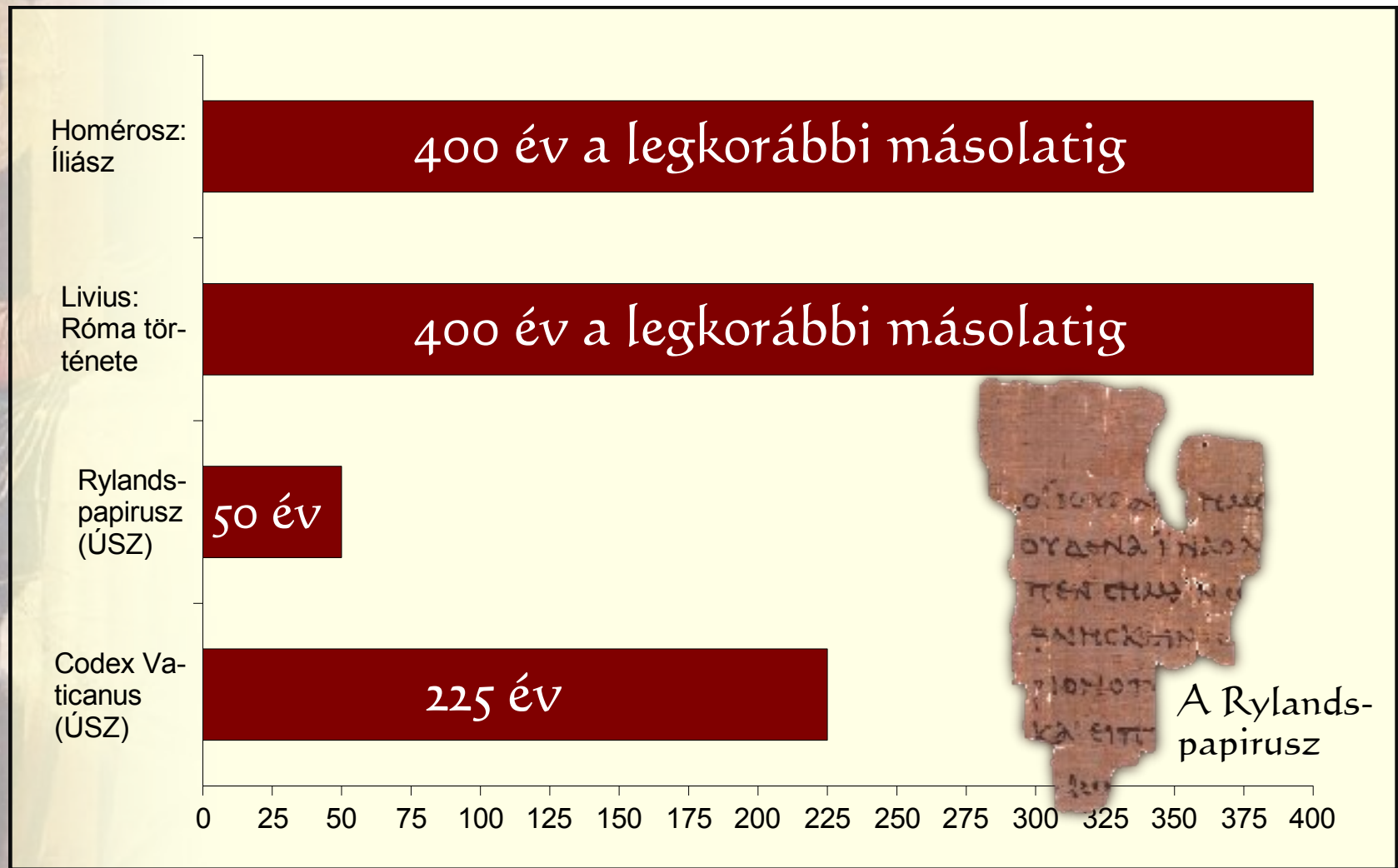
Szerző	Evangéliumok	ApCsel	Pál levelei	Egyetemes levelek	Jelenések	Összesen
Justinus mártír	268	10	43	6	3 (266 utalás)	330
Irenaeus	1038	194	499	23	65	1819
Alexandriai Kelemen	1107	44	1127	207	11	2406
Origenész	9231	349	7778	399	165	17992
Tertullianus	3822	502	2609	120	205	7258
Hippolütosz	734	42	387	27	188	1378
Eusebius	3258	211	1592	88	27	5176
Összesen	19368	1352	14035	870	664	36289

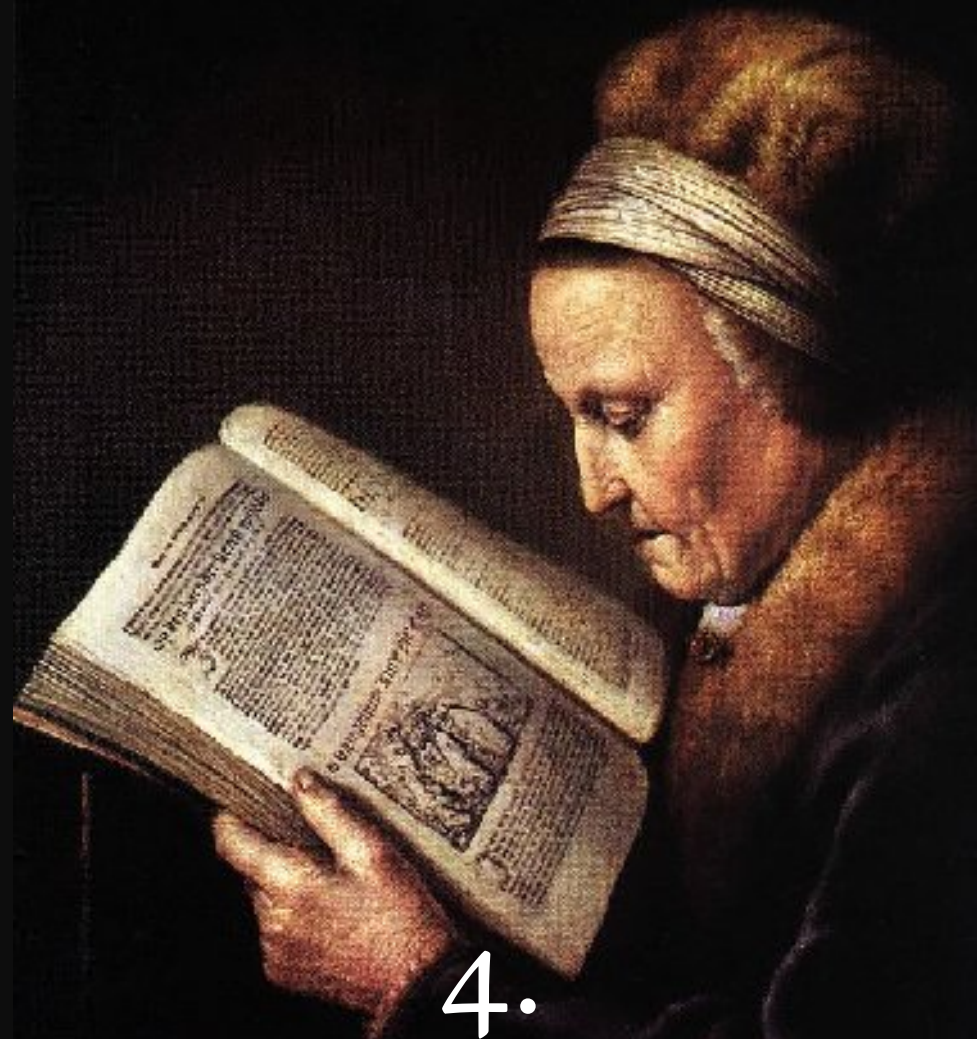
VERSENY: A LEGTÖBB KÉZIRAT

VERSENY: A LEGRÉGIBB KÉZIRAT

4.

A TÖRTÉNETI JÉZUS KUTATÁSA

A TÖRTÉNETI JÉZUS ÉS A HIT KRISZTUSA

✧ H. S. Reimarus (1694-1768)

- külön kell választani a történeti Jézust a hit Krisztusától
- az evangéliumok hamisítványok
- Jézus a kereszten bevallotta kudarcát, holttestét ellopták, feltámadása mese...

✧ D. F. Strauss (1808-1874)

- mítosz-elmélet: az evangéliumok „mítosztalanításával” megismerhető a történeti Jézus

A TÖRTÉNETI MEGKÖZELÍTÉS KRITIKÁJA

- ✧ A rendelkezésre álló források kritikája
- ✧ A történelmi háttér kritikája
- ✧ A konkrét régészeti leletek kritikája

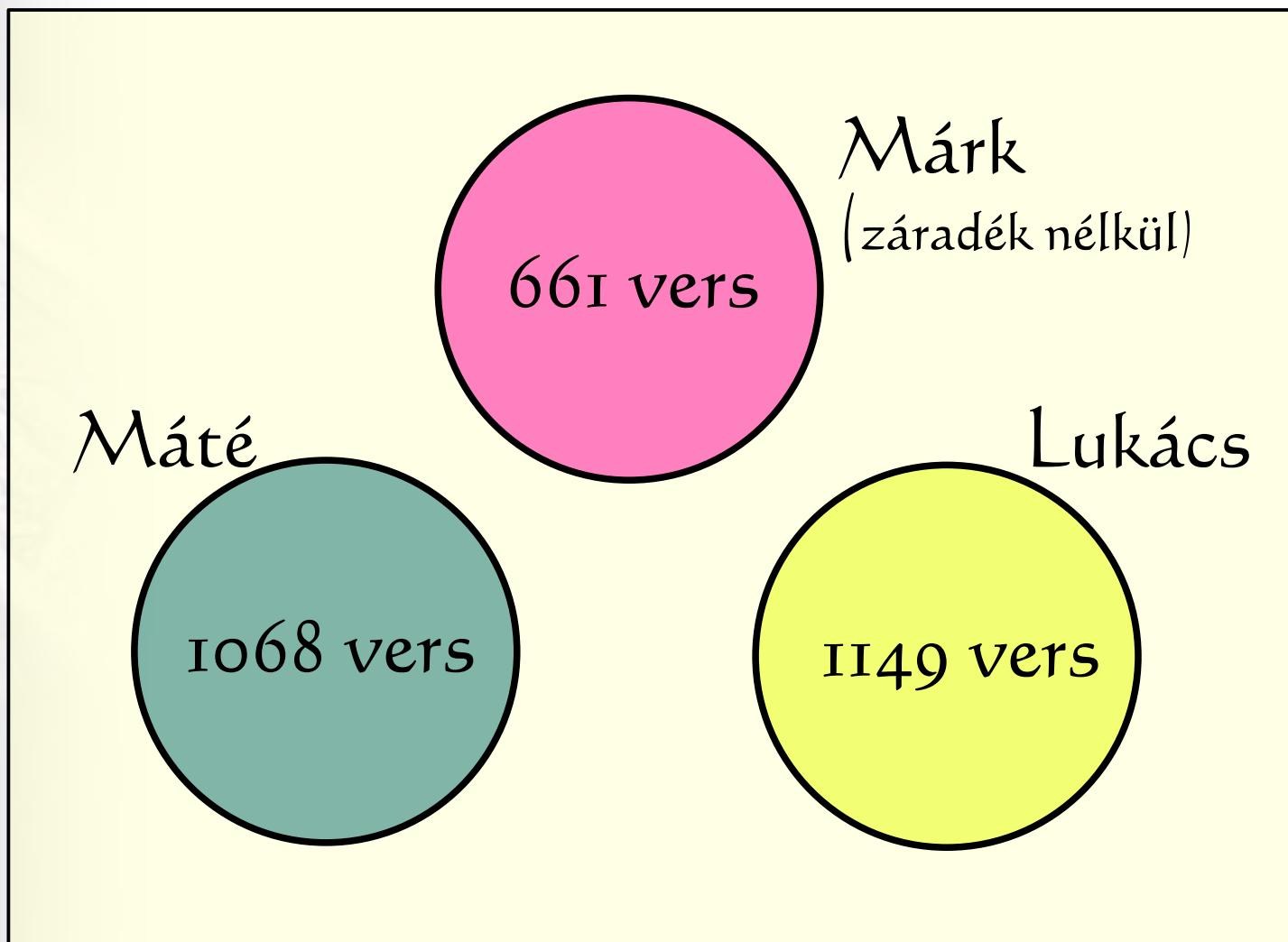

A SZINOPTIKUS KÉRDÉS

- ✦ Szinoptikus evangéliumok
  - Máté evangéliuma
  - Márk evangéliuma
  - Lukács evangéliuma
- ✦ Szinoptikus: együtt látó
- ✦ Elnevező: Griesbach (1774)
- ✦ A kérdés: Miért hasonlít egymásra ez a három evangélium?

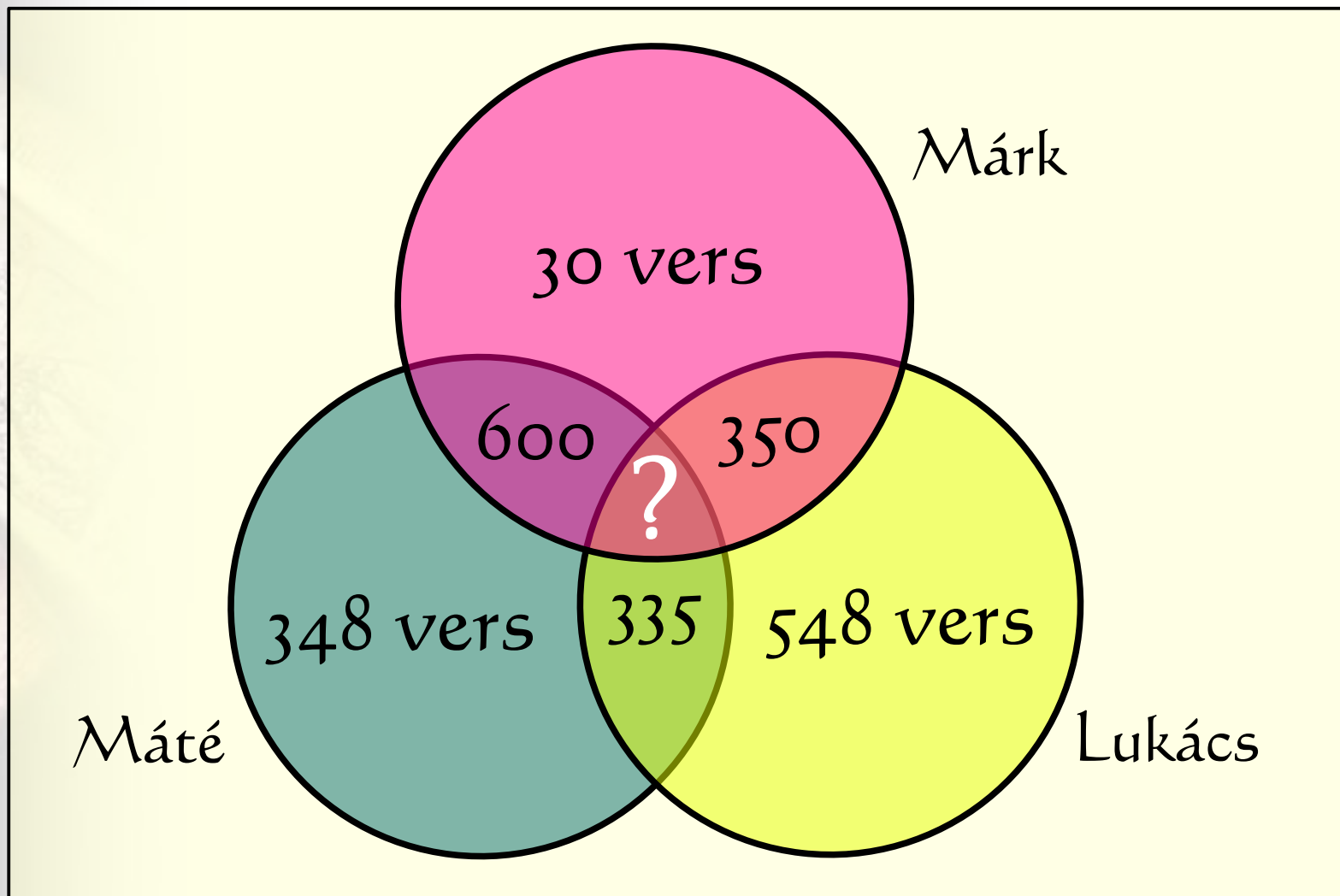

A SZINOPTIKUS KÉRDÉS

A SZINOPTIKUS KÉRDÉS

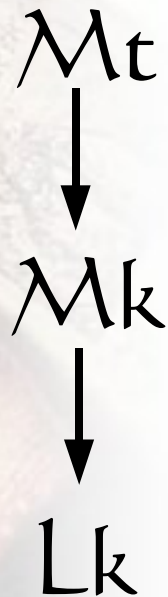
A SZINOPTIKUS KÉRDÉS: VÁLASZOK

-
- ✧ használati elmélet
  - ✧ ősevangélium-elmélet
  - ✧ töredék-elmélet
  - ✧ formatörténet
  - ✧ redakciótörténet
  - ✧ kétforrás-elmélet
  - ✧ négyforrás-elmélet
  - ✧ módosított kétforrás-elméletek

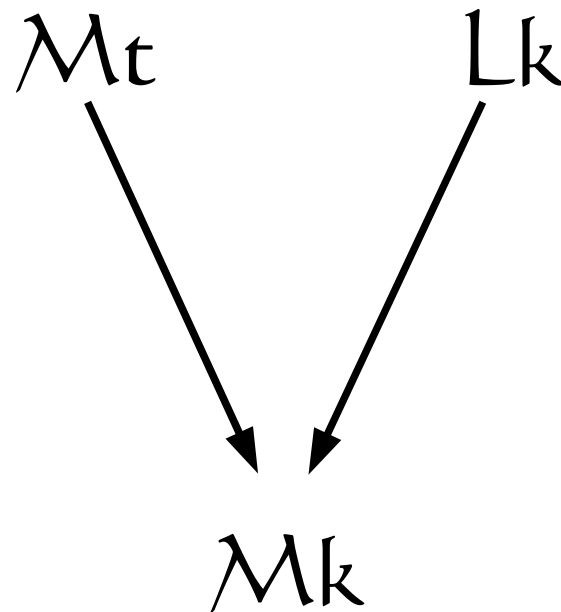

HASZNÁLATI ELMÉLET

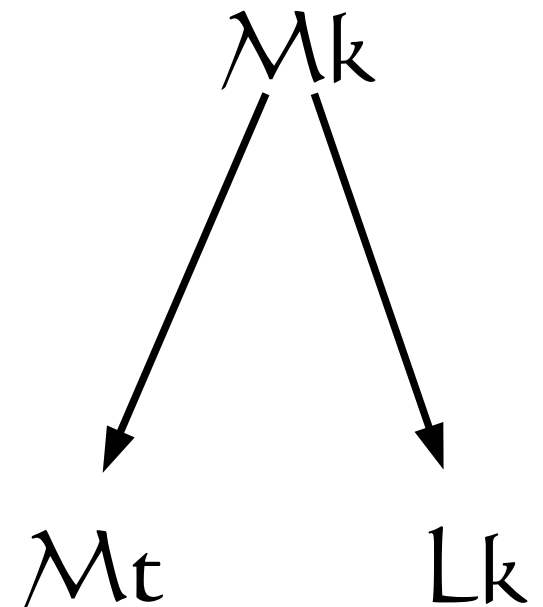
Augustinus

J. J. Griesbach
(1745-1812)

Lachmann
(1793-1851)

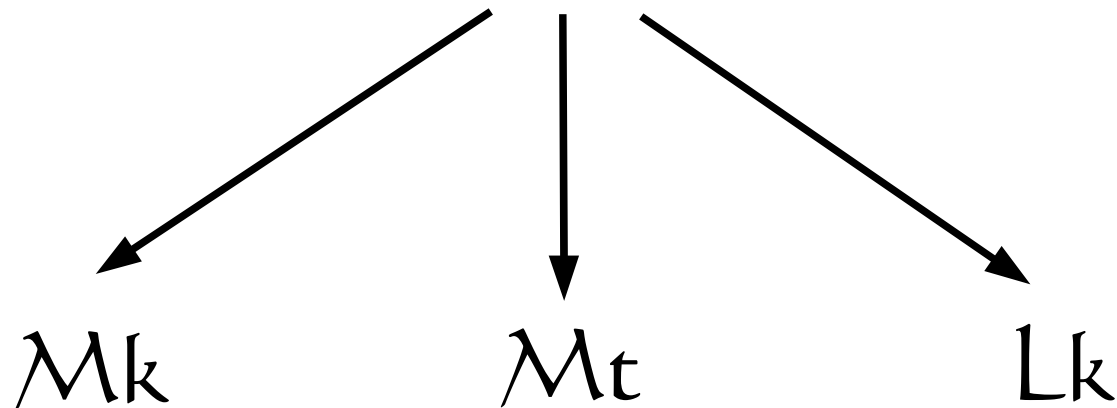

ŐSEVANGÉLIUM-ELMÉLET

G. E. Lessing (1778)

J. G. Eichhorn (1794, 1804)

Ősevangélium

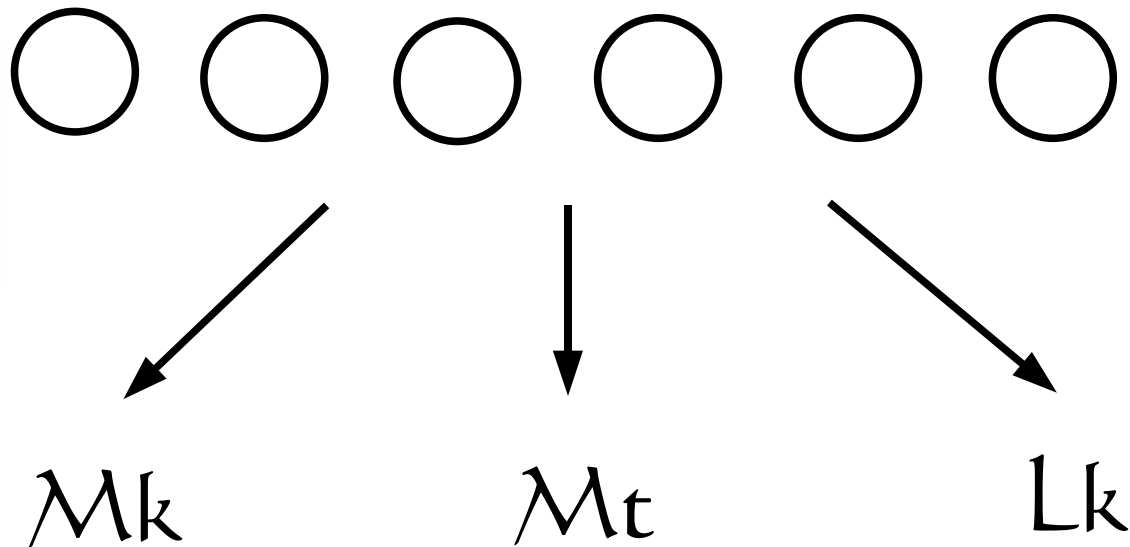

TÖREDÉK-ELMÉLET

H. E. G. Paulus (1761-1851) (a bibliai csodák elutasítása)
Schleiermacher

Jézus életének egy-egy eseményéről szóló feljegyzések

TRADÍCIÓ-ELMÉLET

Herder (1796/97)

J. C. L. Gieseler (1818)

Arám nyelvű szóbeli hagyomány

Görög (I) szb. h.

Görög (II) szb. h.

$\mathcal{M}_t$

$\mathcal{M}_k$

L_k

FORMATORTÉNETI MÓDSZER

H. Gunkel

- ✧ a szöveg háttere Jézus életében
- ✧ a szöveg háttere az egyházban (megvált. környezetben, pl. zsidók/keresztények elkülönítése)
- ✧ a szöveg háttere, amikor bekerültek az evangéliumokba

FORMATORTÉNETI MÓDSZER

Dibelius (1883-1947)

Bultmann (1884-1976)

szóbeli Jézus tradíció
(elsődleges forrás)

szerkesztés (redakció)
(másodlagos forrás)

Mt

Mk

Lk

REDAKCIÓ TÖRTÉNET

Az evangéliumok lényegében nem annyira írói, mint inkább szerkesztői (redaktori) művek, ezért leginkább arra a közegre lehet következtetni belőlük, amelyben szerkesztették őket.

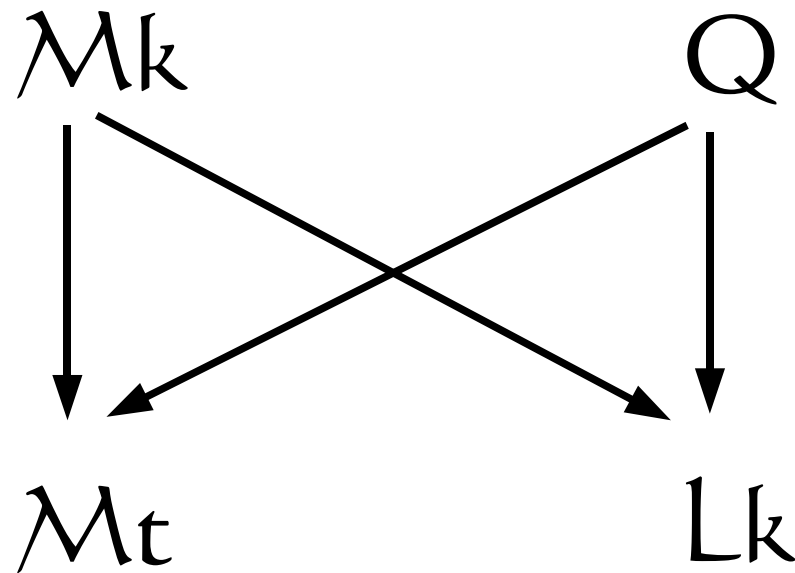

KÉTFORRÁS-ELMÉLET

Chr. G. Wilke

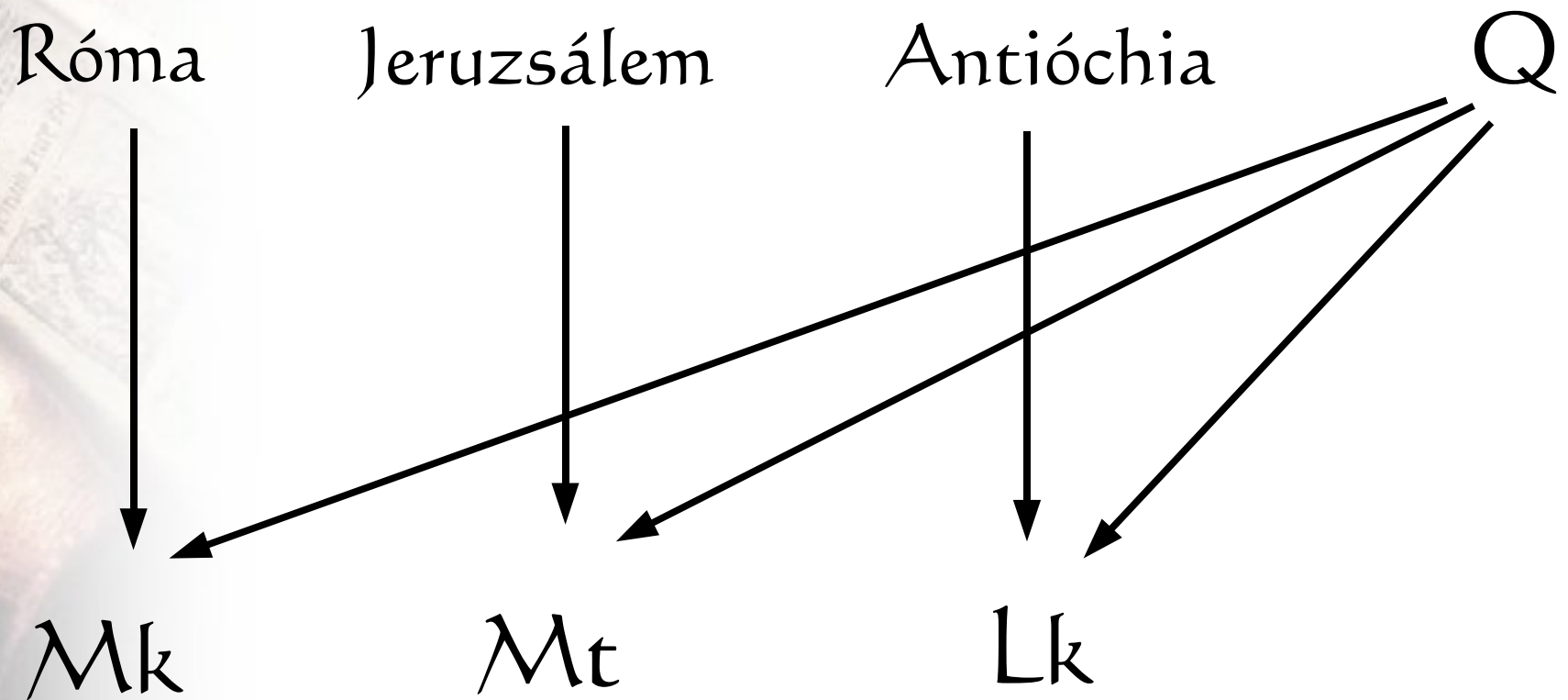
Chr. H. Weisse (1801-1866)

Q: Reden-Quelle, Logion

NÉGYFORRÁS-ELMÉLET

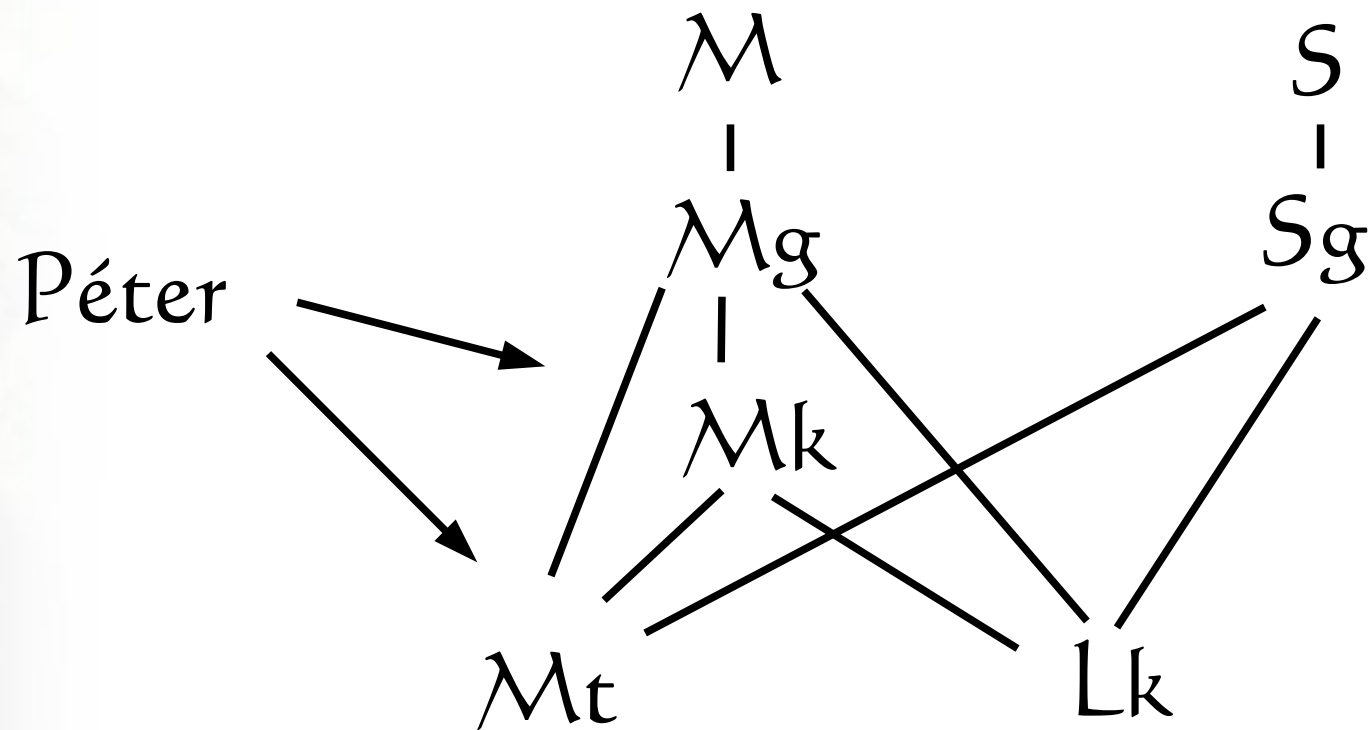
B. H. Streeter (1874-1937) (területi hagyományok)

MÓDOSÍTOTT KÉTFORRÁS-ELMÉLET

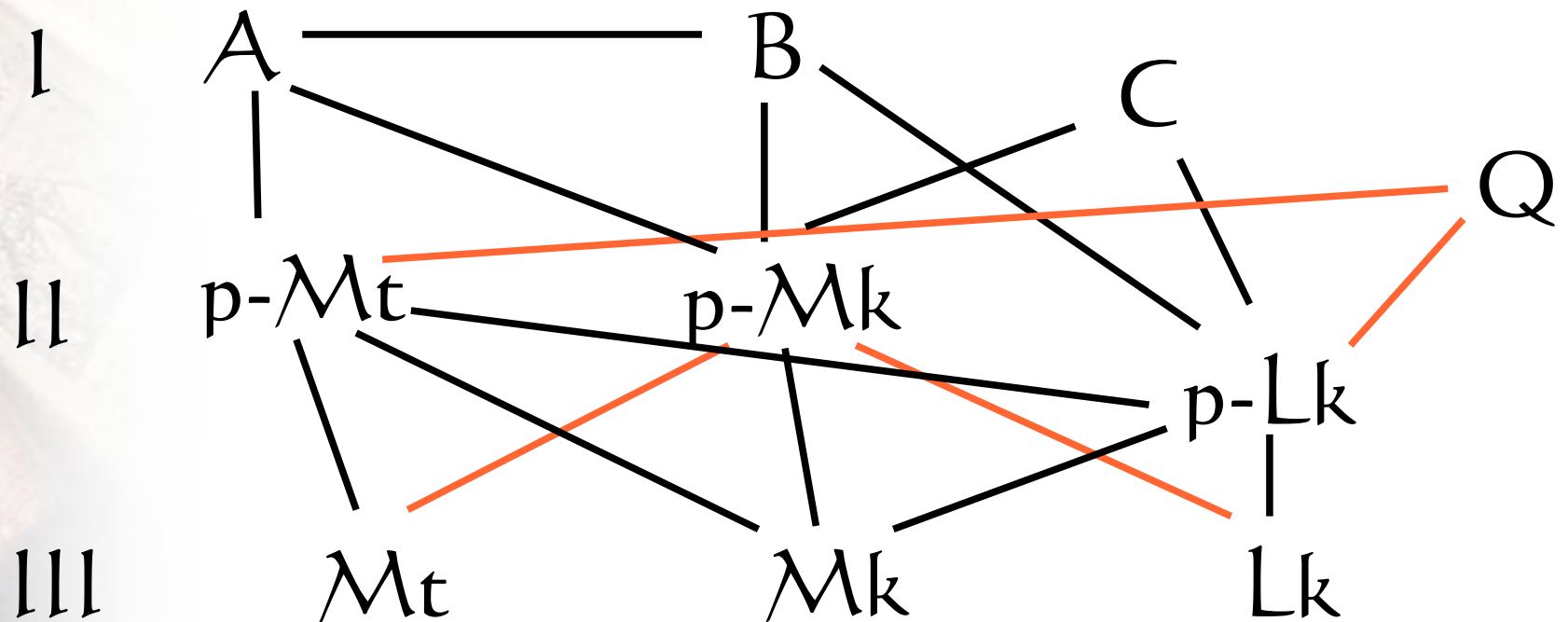
L. Vaganay, 1950-es évek

Lk egy másodlagos S-forrást használt, ami elvileg magyarázza az eltérést.

MÓDOSÍTOTT KÉTFORRÁS-ELMÉLET

M. É. Boismard

Legnagyobb jelentősége a pre-szinoptikusoknak: A, B, C és Q, ill. a három proto-evangéliumnak van.

TÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

- ✦ A feltételezett forrásokat nem ásták elő, létezésük pusztán hipotézis...
- ✦ A ránk hagyományozott szöveg és a legősibb kéziratok nincsenek ellentmondásban...
- ✦ Nem visz előbbre a történeti Jézus kutatásban, ui. hipotézis, nem történelmi tény...

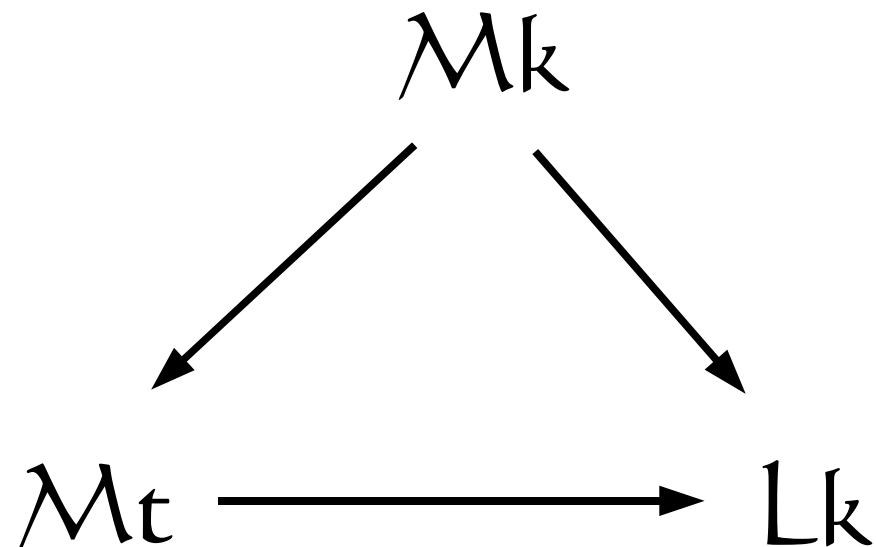

TÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

- ✦ A meglévő szövegből csak úgy választható el a történelmi Jézus, ha prekoncepcióval közelítünk hozzá! (A feltételezésünket olvassuk bele a szövegbe!?)
- ✦ Ezért nem választható el a történeti Jézus és a hit Krisztusa egymástól!

MEGOLDÁSI JAVASLAT

Farrer megoldási javaslata szerint nem kell hipotetikus Q a források lehetséges egymáshoz rendeléséhez!

5.
KORTÁRS FORRÁSOK
JÉZUSRÓL

A FORRÁSOK CSOPORTOSÍTÁSA

- ✦ az Újszövetségben feljegyzett szóbeli hagyományok
- ✦ korakeresztény tanúságtevők
(erről nem lesz szó, túl sokan vannak)
- ✦ zsidó források
- ✦ nem keresztény források

SZÓBELI HAGYOMÁNYOK

- ✧ Luk 24:34,
- ✧ Róm 1:3-4, Róm 4:24-25, Róm 10:9-10,
- ✧ 1Kor 11:23-26, 1Kor 15:3-5,
- ✧ Fil 2:6-11,
- ✧ 1Tim 3:16, 1Tim 6:13,
- ✧ 2Tim 2:8,
- ✧ 1Pét 3:18,
- ✧ 1Ján 4:2

ZSIDÓ FORRÁS: A TALMUD (LEZÁRVA: 5. SZÁZAD)

„Peszách előestéjén végezték ki Jézust, 40 napig kiáltott így előtte a kikiáltó: »Jézust, a názáretit megkövezésre ítélték, mert varázslást művelt, Izráelt elcsábította és hűtlenné tette Istenhez. Aki azonban mentő körülményt tud a számára, jöjjön, mondja el«. De nem találtak mentő körülményt, és 40 napi várakozás után Peszách előestéjén kivégezték.”

ZSIDÓ FORRÁS: JOSEPHUS FLAVIUS (37-100)

„Ebben az időben élt Jézus, ez a bölcs ember, ha ugyan szabad őt embernek neveznünk. Ugyanis csodákat művelt és tanította az embereket, akik szívesen hallgatják az igazságot és sok zsidót és sok görögöt megnyert. Ő volt a Krisztus. És ámbár főembereinek följelentésére Pilátus keresztre feszítette, most is hívek maradtak hozzá azok, akik szerették. Mert harmadnapra feltámadt és megjelent közöttük, mint ahogy Istentől, küldött próféták ezt és sok más csodálatos dolgot előre megjövendöltek felőle. S még ma is megvan a keresztények felekezete, amely róla vette nevét.”

NEM KERESZTÉNY FORRÁS: TACITUS (55-120)

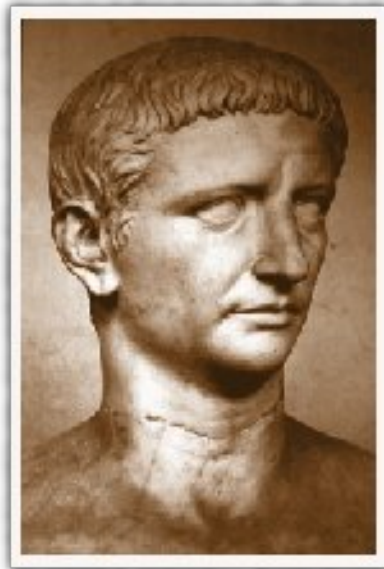
„Ez a híresztelés [ti., hogy Nero gyújtatta fel Rómát] elhalgattatása véget Nero másokat tett meg bűnösnek, és a legválogatottabb büntetsekkel sújtotta azokat, akiket a sokaság bűneik miatt gyűlölt és Christianusoknak nevezett. Christust, akitől ez a név származik, Tiberius uralkodása alatt Pontius Pilatus procuratorok kivégeztette, de az egyelőre elfojtott vészes babonaság újból előtört, nemcsak Iudeában, e mételý szülõházájában, hanem a Városban is, ahová mindenünnen minden szörnyű és szégyenletes dolog összefolyik, s hívekre talál.”

NEM KERESZTÉNY FORRÁS: IFJ. PLINIUS (II2)

„A jelentések szerint azonban az a legnagyobb vétjük vagy eltévelyedésük, hogy bizonyos meghatározott napon hajnalhasadta előtt összegyülekeznek, és váltakozva karban énekelnek az istennek hitt Krisztus tiszteletére, és esküvel kötelezik magukat, nem ám valami gaztetre, hanem arra, hogy nem lopnak, nem rabolnak, nem követnek el házasságtörést, nem szegik meg esküjüket, a rájuk bízott letét kiadását felszólítás esetén nem tagadják meg. Ennek végeztével rendszerint szétszélednek; majd ismét összejönnek, hogy közösen fogyasszák el közönséges és ártalmatlan lakomájukat; ezt azonban abbahagyták, miután parancsodra betiltottam a titkos társaságokat.”

NEM KERESZTÉNY FORRÁS: SUETONIUS (kb. 120)

„A zsidókat, akik Chrestus bujtogatására szüntelenül zavarogtak, [Claudius] kiűzte Rómából.”

NEM KERESZTÉNY FORRÁS: LUKIANOSZ (150-200)

„A keresztények, tudod, máig egy embert imádnak: azt a kiváló személyt, aki újszerű szertartásaikat megalkotta, és akit emiatt keresztre feszítettek... Tudod ezek a félrevezetett teremtmények először is általában meg vannak róla győződve, hogy örök időkre halhatatlanok, s ez ad magyarázatot a halál megvetésére és az önfeláldozásra, amely oly gyakori körükben. Azután eredeti törvényadójuk az elméjükbe véste, hogy megtérésük pillanatától mindnyájan testvérek. Tagadják Görögország isteneit, a megfeszített bölcsét imádják, és az ő törvényei szerint élnek. Mindezt lényegében hittel fogadják, s ennek következtében egy-formán megvetik a világi javakat, és egyszerűen közös tulajdonnak tartják őket.”

NEM KERESZTÉNY FORRÁS: MARA BAR SZERAPION (70-250)

„Mi hasznuk volt a zsidóknak bölcs királyuk kivégzéséből? Országuk közvetlenül ezután semmisült meg. Isten igazságos bosszút állt ezért a három bölcs emberért: ... a tönkretett és országukból elüldözött zsidók szétszórtaan élnek. ... A bölcs király sem halt meg örökre; tovább élt tanításában.”

ÖSSZEGEZVE: AZ ÍRÁSBELI FORRÁSOK

- ✧ Jézus valóban élt, Pilátus idején Palesztinában keresztre feszítették,
- ✧ tanításait a kívülállók bölcsességnek vagy babonaságnak tekintették,
- ✧ tanítványai Messiásnak tartották és Istenként imádták,
- ✧ tanítványai tanításai szerint éltek, az örök életben reménykedtek, és Jézusért még a mártírhalált is hajlandóak voltak vállalni.

A HOLT-TENGERI
TEKERCEK

KORTÁRS
FORRÁSOK

A TEKERCEK
JELENTŐSÉGE

A TORTÉNETI
JÉZUS

AZ ÚJSZOVETSÉG
MEGBÍZHATÓSÁGA

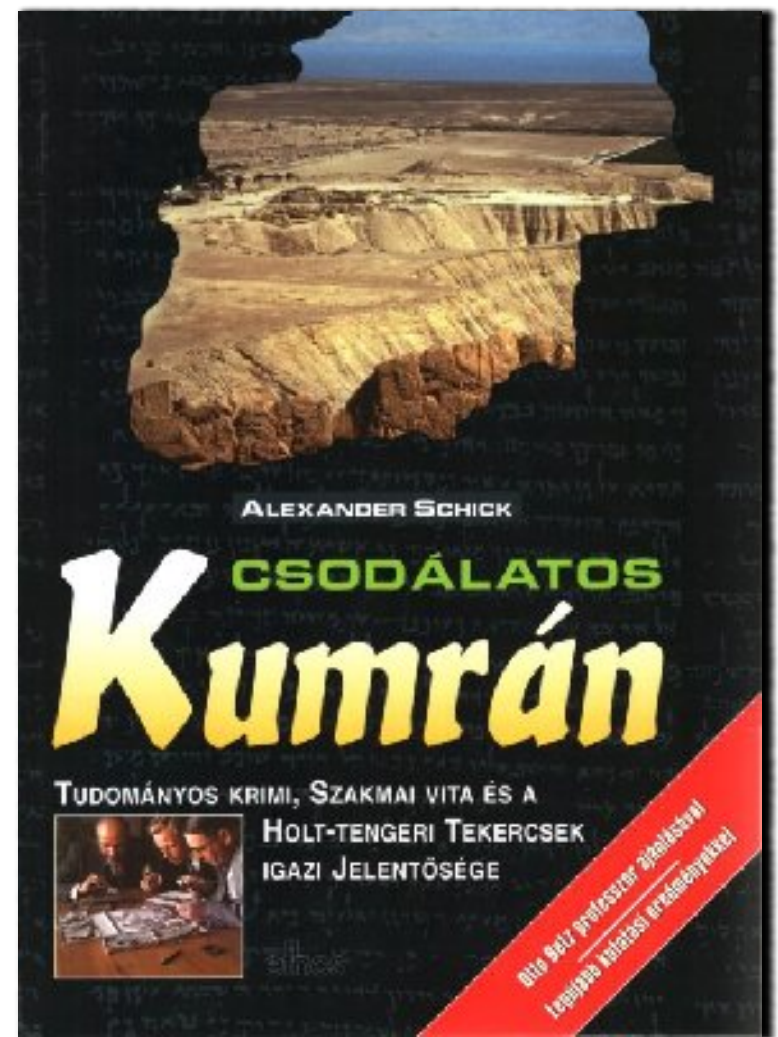
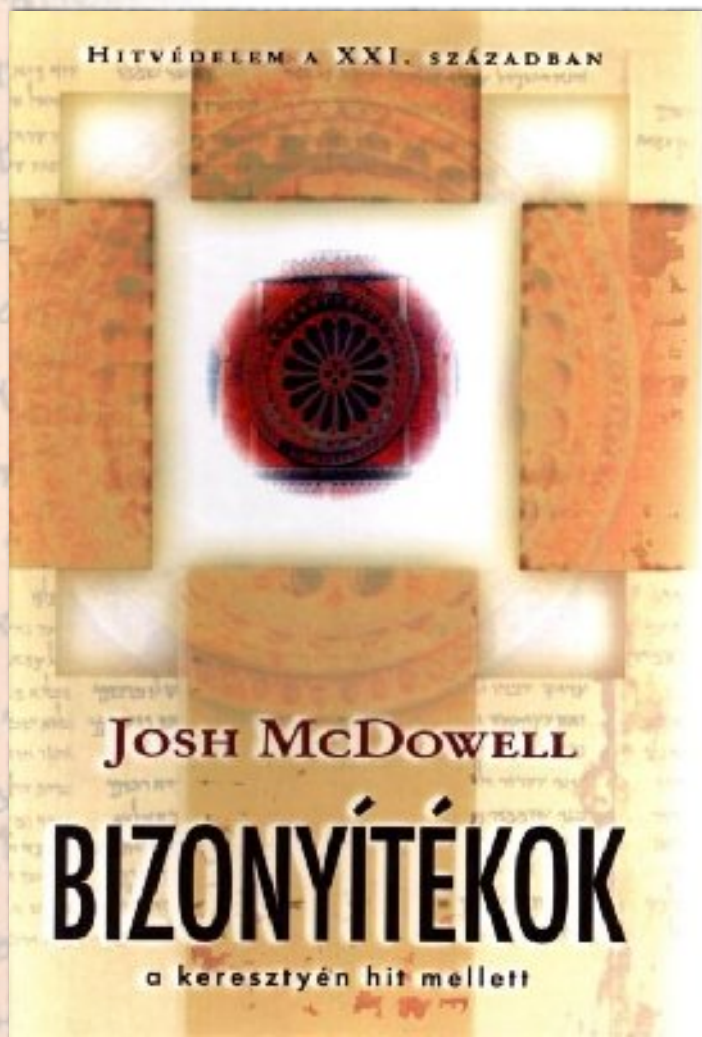

TANULSÁGOK

- ✧ Ne hagyd magad átverni!
- ✧ Hitedet ne szalagcímekre, elméletekre építsd!
- ✧ Tudd, hogy a Biblia történetileg megbízható, a szöveg eredeti.
- ✧ A hit döntés kérdése.
- ✧ „Vedd, és olvasd!”

AJÁNLOTT IRODALOM

IRODALOMJEGYZÉK

- * Bartha Tibor [szerk.]: Keresztyén Bibliai Lexikon, Kálvin Kiadó, Budapest, 1995, synoptikus kérdés tárgyszó
- * Benyik György [szerk.]: Az Újszövetségi Szentírás keletkezés és kutatástörténete, I-II, JATEPress, h.n., 1995, 1996
- * Charlesworth, James H.: Jézus és a holt-tengeri tekercsek, Agapé, Szeged, 1999
- * Dér Katalin – Horváth Pál: Bibliaismeret, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999
- * Davies, Philip R. – Brooke, George J. – Callaway, Phillip R.: A holt-tengeri tekercsek világa, Alexandra Kiadó, Pécs, é.n.
- * Flavius Josephus: A zsidók története II., Gondolat, Budapest, 1966
- * Fröhlich Ida: A qumráni szövegek magyarul, Pázmány Péter Katolikus Egyetem – Szent István Társulat, Piliscsaba – Budapest, 2000
- * Így keletkezett a Biblia..., Evangéliumi Kiadó, Budapest, 1995
- * Komoróczy Géza: Kiáltó szó a pusztában, Osiris Kiadó, Budapest, 1998
- * Kroll, Gerhard: Jézus nyomában, Szent István Társulat, Budapest, 1980
- * McDowell, Josh: Bizonyítékok a keresztény hit mellett, KIA, Budapest, 2004
- * Ohler, Annemarie: Biblia (Atlasz sorozatban), Atheneum, Budapest, 2005
- * Schick, Alexander: Csodálatos Kumrán, Ethos, Budapest, 1998
- * Vermes Géza: A qumráni közösség és a holt-tengeri tekercsek története, Osiris kiadó, Budapest, 1998
- * Xeravits Géza: A qumráni közösség szentírásértelmezése, Pápai Református Teológiai Akadémia, Pápa, 2001

KÉPEK JEGYZÉKE

Jézus-fej holt-tengeri tekercsekéből (eredeti forrása: www.photomosaic.com).....	I
Mohamed ed-Dib (eredeti forrása: Davies et al: A holt-tengeri tekercsek világa).....	6
Tekercsterem (eredeti forrása: Schick, Alexander: Csodálatos Kumrán).....	11
Rembrandt: Mózes összetöri a kőtáblákat (eredeti forrása: www.mentalblog.com).....	17
Tóramásolás (eredeti forrása: www.torahscrolls.com)	19
Duccio di Buoninsegna: A feltámadt Jézus megjelenik tanítványainak (forrás: Web Gallery of Arts).....	21
Rylands-papirusz (eredeti forrása: www.truthnet.org).....	25
Gerrit Dou: Bibliát olvasó idős asszony (forrás: Web Gallery of Arts – www.wga.hu).....	26
Dombormű-részlet Titus diadalívéről.....	47
Claudius császár mellszobra (eredeti forrása: www.accla.org).....	54
Suetonius (eredeti forrása: www.nndb.com).....	54